

KALÁSZ MÁRTON

Porta Orientis

Két kiállítás Bécsben

Bécs Hugo von Hofmannstahl meghatározása szerint mindenkor: Porta Orientis. Hofmannstahl e véleményét gesztusnak szánja szülővárosa iránt; amint mások, például már a tizenhatodik században a német, pfalzi Wolfgang Schmeltzl szándéka sem pusztán udvariassági forma – a pfalzi, Bécsről írt úgynevezett „erköltsrajzában”, legalább tizenhét beszélt nyelvet említ a város napi életéből, olyan távolit is, mint a török, a szír, a káldeus. Bécs feszültségoldó város, mindig befogadó; kultúrákedvelésének titkát kutatva vagy sem, Stefan Zweig azt írja: „Egy bécsi a művészet iránti érzék, a formák iránt táplált mindenkori öröm híján jobb társaságban elképzelhetetlen volt.” De idézhetjük Zweig szövegéből ennek átfogóbb okát: „Alig van város Európában, ahol a kultúra iránt való vonzódás olyan szenvedéllyé vált volna, mint Bécsben. Épp mivel a Monarchia, mivel Ausztria évszázadokon át sem politikai becsvágyában, sem a katonai akcióival nem volt sikeres, a honi büszkeség legerősebben a művészet szerepének eszméjén osztozott.” Bécs erénye, hogy van *kulturális emlékezete*, s ezt mindenkor a város meghatározó rétege, Zweig idején már a középosztály vette át s őrizte tovább – eredendő szépségét s Bécs jó hangulatát ezáltal is sajátos szellem lengi be állandóan.

A Porta Orientis figyelme, hogy még Ferenc József is úgy tudott alkalmasint a magyar Rippl-Rónai képeiről véleményt nyilvánítani – maga a művész méltónak érezte a császár szavait a róla készült tusrajzra rájegyezni.

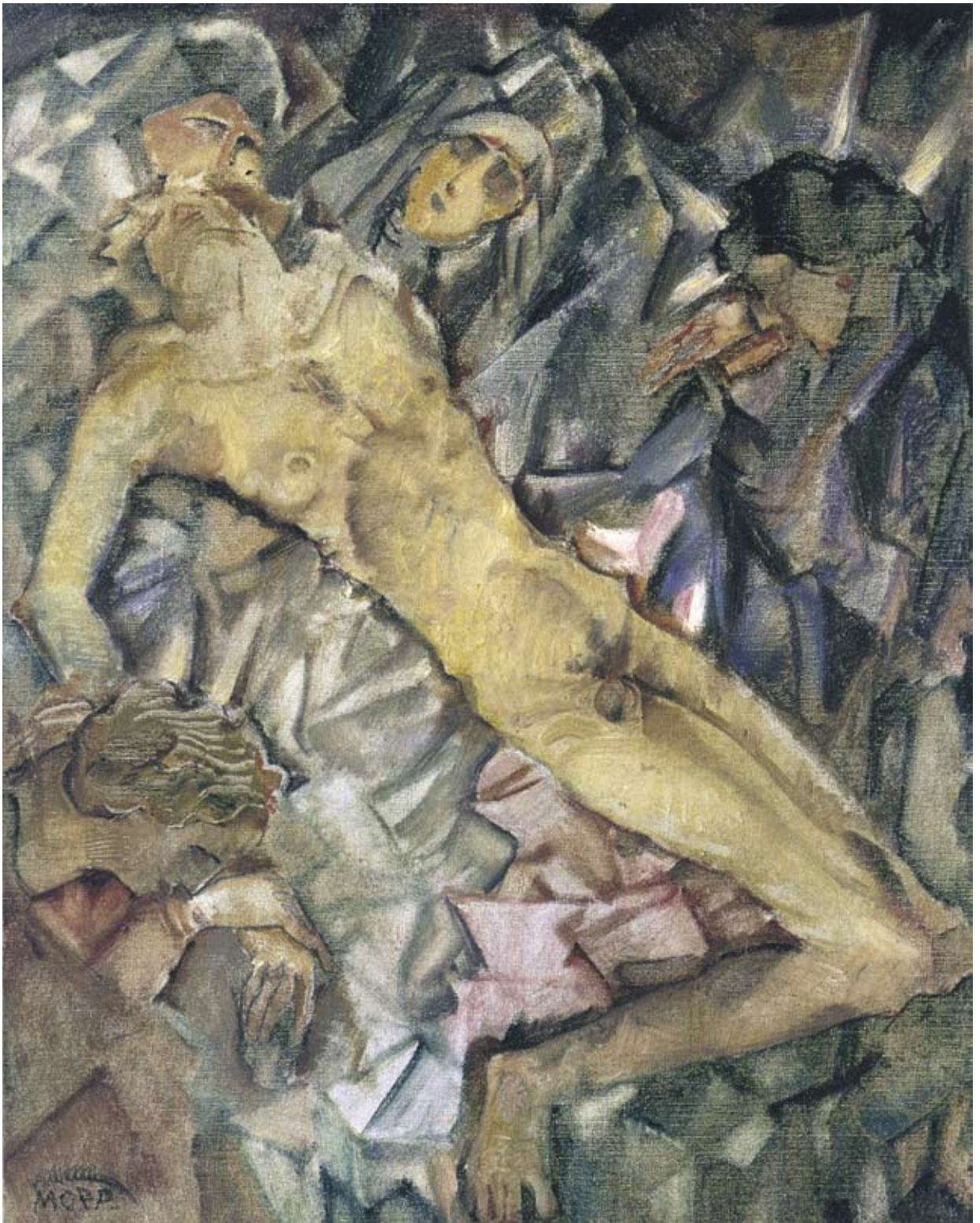
„Nem baj, ha modern, csak jó legyen.” A császár ettől valószínűleg még nem kívánt műértőnek látszani, konzervatívizmusán is aligha fölülemelkedni – a korrektség a Rippl-Rónainál jóval „provokatívabb” Oskar Kokoschkát

Oskar Kokoschka:
Szerelmespár, 1913

Egon Schiele: Álló férfi, 1913

Max Oppenheimer: Sirató, 1913

A stokholmi tekercs, részletek, XVII. sz.

Leonardo da Vinci: Hölgy hermelinnel

Albrecht Dürer: Velencei lány mellképe, 1505

Szent László legendája, triptichon, Krakkói Püspökség, XV. század

is megvédi a korlátolt trónörökös ellenében, s nem engedi a Kokoschka-kiállítást idő előtt bezárni. A Porta Orientis, talán mondhatjuk, 1873 óta magyar szempontból legnagyobb hatású s szellemileg legfrissítőbb kezdeményezése ilyen jelentéktelen dolgokat is eszünkbe juttathat – a tusrajz, Rippl-Rónaié, a elmúlt hónapokban ott függött a bécsi Palais Harrach egyik termének falán, nem messze onnan a Kokoschka-képek, bemutatkozásunkon egyáltalán magyar és osztrák művek, a rokoníthatóság kedvéért egymás mellett Hans Makart és Munkácsy Mihály, sokan mások, a tizenkilencedik és huszadik század fordulójának modern műhelyei, kísérletek tanúságai egyik városból s a másiktól – de párhuzamosan az iparművészeti, építészeti, városépítészeti látvány és dokumentum a napi élet egy-egy kiállításra méltó használati tárgyával. A Kunsthistorisches Museum, a kezdeményező bécsi Collegium Hungaricum és Dózsa Katalin budapesti művészettörténész rendezésében.

A Porta Orientis szinte ünnevelt, *Az áttörés kora. Budapest és Bécs a historizmus és az avantgárd között* című kiállításunkat az úgynevezett *lengyel év* részeként pompás látványosság előzte meg magában a Kunsthistorisches Museumban, *Thesauri Poloniae* címmel; amely Lengyelország „művészeti kincseskamráját” tárta az osztrák, a bécsi s a magyar, a világ minden tájáról a Porta Orientisbe érkező látogatók szeme elé. A kiállítás a lengyel műgyűjtés századait, benne a királyi udvar, a nemesség, az egyház s a városok szerepét mutatta be. Három városra, Varsóra, Krakkóra és Gdańskra összpontosult mindez, s Hans Memling Gdańsk városában látható *Utolsó itéletétől* a lengyel arcképfestőkön át Leonardo da Vinci *Hölgy hermelinnel* című remekéig a csodák sora volt valóban élvezhető. ■